

Het werkend Woord

Ledevertkerk Kerstochtend 2018

Ds. Sara Dondorp

Eerste schriftlezing: Jesaja 52: 7-10

Tweede schriftlezing: Johannes 1; 1-14

Inleiding

Wie gisterenavond naar de Kerstnachtdienst is geweest, heeft het verhaal gehoord over de geboorte van het Kerstkind. Over herders en engelen, over een stal en een kribbe. Zo begint Lucas zijn evangelie: zijn 'goede boodschap'. Die boodschap gaat over Gods betrokkenheid met mensen: God heeft zich op aarde laten zien als mens. Dat begint even klein en kwetsbaar als elk ander mensenkind. De evangelist Johannes vertelt de goede boodschap in een heel andere toonaard dan Lucas. Geen lief klein kindje, maar iets dat lijkt op poëzie. "In het begin was het woord..." Dat lijkt een beetje op Griekse filosofie: er staat 'logos', Grieks voor 'woord'. Maar de evangelist is ook door en door Joods. In zijn traditie betekent het Hebreeuwse woord 'dabar' woord én daad. Niet alleen poëzie: er gaat daadwerkelijk iets gebeuren! Reden tot grote vreugde. Over die vreugde lezen we eerst uit de profetie van Jesaja.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Vorige maand hoorden we hier in de kerk een echte opera! Het was groot feest, vooral voor het koor Euterpe. Een opera, dat is een meeslepend verhaal, op muziek gezet. In dit geval het verhaal over Orpheus die zijn liefde verloor, maar haar aan het eind toch onverwachts weer terug won. Nu zult u denken: wat heeft dat met Kerst te maken? Heel weinig, al is 'Overwinning van Liefde' misschien wel een beetje een kerst-thema. Waar het mij om gaat is hoe een opera in elkaar zit. Wat betreft opbouw is het evangelie daar mee te vergelijken. Een opera is meestal een afgerond verhaal met een begin of uitgangssituatie, een dramatisch middengedeelte en een al dan niet goede afloop. Zo iets zou je van het evangelie ook kunnen zeggen. Evangelie betekent Goed Nieuws of Goede Boodschap. Een verhaal dat mensen hoop inblaast en moed geeft. Aan dat alles gaat in de opera een ouverture vooraf. Dat is een muzikale inleiding, waarin alles al te horen is. Het koor en de solisten zwijgen nog, maar alles klinkt al. Alle thema's en motiefjes van het verhaal zijn al te horen. De ouverture klinkt natuurlijk aan het begin, maar is vaak als laatste geschreven. Als alles klaar is, vat de componist het samen in de ouverture. Hij neemt de luisteraar mee over de drempel van het verhaal. Zo zouden we de evangelielezing van vanmorgen ook kunnen zien. Als een ouverture, een inleiding tot de Goede Boodschap. Alle belangrijke motieven en thema's staan er al in. Alles wat de evangelist wil vertellen, komt erin aan bod. Licht. Leven. God. Begin. Woord. Gebeuren.

Ik stel me de evangelist Johannes voor, bij zijn schrijftafel. In grote lijnen heeft hij zijn verhaal af. Over Jezus, in wie Gods liefde menselijk zichtbaar is geworden. Over die mens die liet zien wat Gods bedoeling is met mensen, door de tekenen die hij deed en de gesprekken die hij voerde. Jezus, die door God werd aangewezen als Gods Zoon bij uitstek. Over die mens die Gods liefde en rechtvaardigheid volhield tot het bittere einde en mensen liefhad door zijn de dood heen. Een verhaal dat mensen hoop moet geven en licht moet brengen. Nu is het verhaal af en moet er nog een inleiding bij. Een ouverture waarin

alles al door kan klinken. Misschien heeft Johannes zijn eigen Bijbeltje er wel bij gepakt. Of wat hij in zijn tijd beschikbaar had: de Thora. De vijf boeken die op naam staan van de profeet Mozes. Het zijn verhalen over Abraham die een stem hoorde en vertrok. Over Sara die op hoge leeftijd een zoon kreeg: Izaak. Over Jacob die strijd leverde met God. En over vele kinderen en kindskinderen na hen. Verhalen over mensen en hun relatie met God. Ook aan die verhalen gaat een ouverture vooraf. Een lied over het begin. Of beter nog: over het beginsel. In principe. Zo klinkt het in het Latijn: In principio. Beginsel van Gods geschiedenis met mensen is dat God spreekt. God spreekt: er zij licht! En er is licht! Gods sprekend Woord doet het licht ontstaan. Dat is het motief dat door al die verhalen heen blijft spelen. Daar begint het mee. Dit woord is niet abstract, het doet iets. Het is Woord en daad tegelijk. Bij dit beginsel sluit Johannes aan in zijn ouverture. Dat begin, lijkt hij te willen zeggen, is niet iets van ooit, lang geleden aan het begin van de tijden. Het is geen begin in de tijd, maar een begin in een verhouding. Het beginsel, het uitgangsprincipe... In principe spreekt God nog altijd het licht tot aanzijn.... Dat is waar het Evangelie, het 'Goede Nieuws' mee moet beginnen. In beginsel gebeurt het Woord, het Goddelijke Woord. En als een woord gesproken wordt, kan het gehoord worden. Zo ontstaat verbinding, relatie, beweging.

Die ouverture van Johannes lijkt haast wel een lied. Een lied over licht en donker. Het donker bestaat inderdaad, maar het licht schijnt er doorheen. De duisternis heeft het niet in haar macht gekregen. Want het licht ontmaskert duistere praktijken. Het licht maakt onrecht zichtbaar. Het klinkt een beetje als de ouverture van het Boek der Psalmen: Gelukkig is de mens die niet de weg van zondaars gaat, maar vreugde vindt in het Woord van de Eeuwige. Die mens zal zijn als een boom geplant aan stromend water. Een boom die in het licht staat, die vruchtbaar is. Ook die melodie klinkt mee in de ouverture van Johannes.

Het begin van de ouverture gaat over Gods licht, over Gods Woord. Hemelse klanken. Een strijkorkest met houtblazers, denk ik... Maar dan komen de bassen, de pauken en het koper erbij. De muziek wordt aards: er verschijnt een aardse getuige. Een mens, door God gezonden met de naam: God is genadig. Johannes is zijn naam. Johannes de Doper. Deze Johannes komt getuigen van het Licht. Zijn doel is dat mensen geloven. Of liever misschien: vertrouwen. Zijn doel is vertrouwen op te wekken in de Goede Boodschap. Vertrouwen in het Woord van God, dat ook Daad van God is. Vertrouwen kunnen wij goed gebruiken in een wantrouwende tijd. In die zin is de oproep van Johannes de Doper actueel. Laten wij mensen proberen vertrouwen te hebben in medemensen, laten we vertrouwen in talenten die anderen hebben, dan hoeven we niet meer te verdrinken in controlemechanismen. Vertrouwen is op zichzelf al een soort van licht, denk ik. Vertrouwen in het Licht dat de chaos zichtbaar maakt, het Licht dat ordening mogelijk maakt en daarmee recht. Het Goddelijke licht van recht en rechtvaardigheid. Het licht waardoor mensen kunnen gaan zonder te struikelen. Het licht waarin wij mensen mogen bestaan, wij hier in de Ledevaertkerk en alle mensen die ons dierbaar zijn. En nog zoveel meer mensen die hun leven stellen in Gods licht. Al die mensen in en om de Bethelkerk in Den Haag, inclusief de familie van Hayarpi. Al die mensen die Kerstdiners organiseren voor daklozen of voor mensen die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken. Al die mensen die verlangen naar een sprankje vrede. Voor al die mensen, voor ons allemaal, is de boodschap van Licht.

Al die motieven en akkoorden gebruikt Johannes in zijn ouverture. Het motief van geboren worden uit God en niet uit 'de wil van een man', zoals er cryptisch staat. Ook dat is een heel oud motief dat we al bij Abraham tegenkomen. Of liever bij Sara. God belooft Abraham een zoon. Het is Sara die een zoon baart. Hele lijsten van verwekkingen zijn er in Genesis te vinden, maar als Izaak geboren wordt, staat er niets over verwekking. Sara krijgt een zoon met God. Een DNA-test zou ongetwijfeld Abraham als vader hebben aangewezen, maar daar gaat het niet om. Dit is geen gynaecologie, maar theologie. Zo gaat het ook in het evangelie. Een kind is geboren uit de wil van God. Een goddelijk kind. Zo is God betrokken bij menselijke toekomst. Daar waar nieuwe toekomst in de wereld komt, daar is God erbij.

Dan pas, na 16 verzen, klinkt de naam van Jezus Messias. Wat als Thora door Mozes gegeven wordt, dat gebeurt nu als goedheid en waarheid, als solidariteit door Jezus Messias. In Jezus krijgt de Thora vlees en bloed. Niemand heeft God gezien. Zelfs Mozes niet. Het is Jezus die ons God kan doen kennen. Jezus legt ons uit wie God is. Zo is hij belichaming van Gods Woord. En daarmee zijn we terug bij het eerste motief van de ouverture. In Jezus is Gods Woord, dat als beginsel, als principe klinkt, in Jezus is Gods Woord mens geworden. Hij belichaamt het Licht van God voor de wereld. Het Licht waarin wij mogen leven.

Amen